

Alkotó dramaturgia a napközis munkában

Működési területem Doboz, Általános Iskola Napközi Otthonának I. csoportja. Csoportom létszáma 32 fő volt induláskor.

A csoportban 8 lány- és 24 fiútanuló volt. Ebből 12 cigánytanuló. A tanév megkezdése előtt óvodába valamennyi gyerek be volt íratva, de ténylegesen a 12 cigánytanuló igen rapszódikusan látogatta az óvodát. A többi gyermek is elég ingerszegény környezetből érkezett. Jóllehet, anyagiakban hiányt nem szenvedtek, de emocionálisan, érdeklődésük szerint nem voltak foglalkoztatva.

A szülők zömmel a községben lévő termelőszövetkezetben, harisnyagyárban dolgoznak. 5-6 szülő Gyulára jár dolgozni, háromműszakos beosztással. Végzettségüket tekintve, szakmunkás-bizonyítványa 11-nek van, a többinek szakirányú végzettsége nincs. Jó, ha a nyolc általánost elvégezte. Alkalmazotti munkakörben 3 szülő dolgozik, értelmiségi szülő nincs a csoportban. Két szülő analfabéta.

A gyermekek szociális igénye, szociális szerepváltásuk és értékrendjük is különböző volt (pl.: a magántulajdon és az ezzel kapcsolatos vétség nem volt valamennyiük számára egyértelmű.) Tehát, többfajta szerepszemlélet uralkodott a feladattartás, a munkavégzés, az igazmondás, a hazugság, a személyi és környezethigiénia területén is.

Négy gyermek kezdetben érthetetlenül beszélt, hadart, rosszul artikulált. Ezek beilleszkedését, csoportban való helyük elfoglalását nehezítette, kapcsolatteremtésüket gátolta beszédhibájuk.

A csoport tárgyi felszereltsége:

- 2 társasjáték,
- 2 Gabi építőjáték,
- 3 csomag kártya,
- 3 db kisméretű autó,
- 1 pár habszivacsstenisz,
- 1 olcsó gumilabda,
- 3 doboz Skála érzékelő játék.

Aki gyermekekkel foglalkozott valaha, és ilyen magas csoportlétszámmal, az tudja, hogy ez nagyon kevés.

Valamit ki kellett találnom, hogy mihamarább közösséggé lehessen alakítani a két osztály napközis gyermekeit. A délutánt kezdetben csak „elviselhetővé” akartam tenni számukra. Ezeknek a gyermekeknek a délelőtt „kérdézz-felelek”-rendszerét is nehéz volt elviselni.

Első célom az volt, hogy a gyermekek egyszerűen „csak” jól érezzék magukat. Parancsuralom és drill nélkül sajátítsák el az egymás mellett élés szabályait, az iskoláskor szerepelvárásait.

Erre legcélszerűbbnek találtam az alkotó dramaturgiát. Azt a kreatív dramaturgiát, amely egész folyamatában nevelésközpontú.

Ebben a folyamatban minden a gyermekért történik. A módszerek játékra épülnek. Feladatuk: a gyermek érzelmvilágának gazdagítása, szorongásuk, félelmük feloldása, személyiségük harmónikus tétele, érdeklődésük felkeltése, a szerepelvárásoknak zökkenőmentesen tegyenek eleget. Célom az, hogy most és később kis- és nagyközösségben alkalmassá váljanak alkotó együttélésre.

A játékokat pontosan felépítettem, figyelembe véve a gyermekek intelligenciáját, életkorát. Haladási irányom a könnyebbtől a nehezebb felé, a közös nagycsoportos foglalkozástól a kiscsoportosig vezetett, majd az egyéni játéknál ért véget. Beszéd-készségük, szókincsük, teatralitásukat figyelembe véve, a legcélszerűbbnek a mimes játéktól a beszédig vonal mutatkozott.

A gyakorlat azt mutatta, hogy a mozgás természetesebb közeg az elsőosztályos gyermek számára, mint a beszéd. Különösen érvényes ez a megállapítás a labilis idegzetű gyermekek esetében.

Vezetési módszerem demokratikus volt. A játékokban nem külső irányítóként vettem részt, hanem első voltam a játszóik között. Ezt soha nem éreztem leereszkedésnek, ellenkezőleg, inkább a gyermekekhez nőtem.

A teljesítmény gyors elérése nem volt célom, de a sikertelenség, az esetleges kudarc sem kényszerített a kitérő pedagógiai céljaim feladására.

A gyakorlatokat szinte naponta szabadidőben, játékidőben játszottuk. Először vezetéssel, irányítással, később egy-egy csoport önálló kezdeményezésével. Első motiváló tényező a „kényszer” volt számomra. A kényszer és az akarat, hogy megmutassam, lehet nagy befektetés nélkül is játéklehetőséget biztosítani a gyermek számára. A játékokból csak izelítőt adtam témacsoportonként, hisz ezek bővültek, módosultak az év folyamán.

A gyakorlatok összeállításához Debreczeni Tibor: Kreatív játékok (N. P. I. 1981) adta a felépítési alapot. Ötletet színjászó éveimből, színjátszóvezető-képzésemből, és az e témakörben elolvasott tanulmányokból merítettem, igaz, azok speciálisan a színjátszást szolgálták.

A következő évben a gyakorlatsorokat a tantárgyintegráció megoldása érdekében állítottam össze, így szervesen kapcsolódtak a tanterv anyagához, majd szeretném kipróbálni a dramaturgia és vizuális nevelés területén is.

A játékok leírása:

I. KAPCSOLATTEREMTŐ (interakciós) JÁTÉKOK:

a) Ismerkedő játékok:

Erre azért van nagy szükség, mert a gyermekek egymást a kezdeti időszakban nem ismerik. Előfordul, hogy már napok óta játszanak együtt, de nem tudják egymást nevét. Itt a cél egymás nevének (kereszt-, család-), lakcímének, osztályának megtanulása, de olyan ismereteket is megtaníthatunk, amit a közösség kialakítása szempontjából fontosnak vélünk. Ezek a játékok egyben szabályjátékok is, érdekesebbé tehetjük zálogadással vagy kieselési feltételekkel.

1. Széna-szalma játék.

Körbeülünk. A gyermekek megkérdezik mindkét szomszédjuk nevét. Én a kör közepén állok, és azt mondom valakinek: széna, akkor annak azonnal jobb oldali szomszédja nevét kell mondania. Ha azt mondom: szalma, akkor a bal oldalit kell mondania. Ha azt mondom: széna-szalma, mindenki helyet cserél valakivel, tetszőlegesen. Ezt kibővíthetjük blúz-nadrág, szem-haj színének megnevezésével. A játékot addig játszunk, amíg a csoport tagjai jól meg nem ismerik egymást.

b) Természetes csoportalakító játékok.

E játékfajták lényege a rokonszenv, megérezés, alapja az empátia.

Eszköze: hangzás, látás, érzékelés. Pedagógiai szempontból lényege a természetes, összetartó, „elsőleges csoport” megteremtése. A kis csoportok spontán alakulnak. A tagok között folyamatos interakció zajlik. Moreno szociometriai munkája, technikája itt jól alkalmazható. Ugyanis, a szimpátia révén kialakult csoportok teljesítménye magasabb, mint a parancsszóra összeállítottaké. Így az első kiscsoport kialakulását hagytam természetes úton létrejönni. Ezeket az interakciós kapcsolatokat a tanulási időben is támogattam, nem ültettem széjjel.

1. Zene szól, ismert ritmikus fülbe mászó muzsika. A gyermekek az egész teret bejárva mozognak. Amikor a zenét megállítom, mindenki belemered abba a testhelyzetbe, amiben a csend tálla. Ezután párt választ, és az ismét bekapcsolt zene ritmusára táncol párjával.

2. Körbeülünk, középen szék van, erre ültetünk valakit csukott szemmel (ő a vak). Intésemre a körből egy gyermek megy a „vakhoz”, és megérinti, arcát, kezét, nyakát, ruháját. Ha a „vak” számára pozitív, kellemes volt az érzés, igent mond, és mindketten kimennek a körből, ha nem, az érintő helyére ül (kiletét felfedetlenül), és újabb játékos próbálkozik.

– Itt megjegyzem, hogy a gyermekek különbözőképpen álltak a játékhoz. Volt, aki bődöste, ráncigálta, volt, aki anyáskodva simogatta, ruháját, haját igazgatta. Érdekes volt, hogy nem mindig ezt a fajta kapcsolatot értékelte a „vak” igénylő válaszával.

II. LAZÍTÓ GYAKORLATOK.

Mire a gyermekek a napközibe érkeznek, kemény, nehéz órák után vannak. Többnyire fáradtak, különböző élményektől zaklatottak. Előfordul, hogy vélt vagy valós sérelmekkel, levezetetlen feszültséggel érkeznek. Egyikükre-másikukra az időjárási frontok is hatással vannak. Mindenképp szükségük van lelki-teszt lazításra. A későbbi fizikai, szellemi koncentráció e nélkül nem is lehet tökéletes (tanulás időszaka).

A lazító gyakorlatok két csoportra oszthatók: pihentető gyakorlatok és azonosulásra épülő lazító gyakorlatok.

1. A gyermekek a földön fekszenek, szemüket behunyva, kezükkel pulzusukat figyelik. Szívverést érzékelnek halántékon, tarkón... Légzés, tüdő emelkedése; gyomormozgás megfigyelése (tegyék kezüket gyomrukra, hasukra). Majd felállnak, zene szól, mindenki választ egy állatnévvel, és zenére „állatmivoltának” (macska, kutya, oroszlán, majom...) megfelelően kezd mozogni.

– Az azonosulás gyakorlatok lényege, hogy tényleges helyzetükből kilépve, reális és fantasztikus helyzetek tárgyaival azonosulnak.

Felfújható gumijátékok vagyunk: elefánt, macskó, sün, óriás, törpe... Hadd nézzem, kitalálom-e ki kicsoda? Egy csintalan gyerek bejött a terembe, és a dugókat nagyon lassan kihúzza a játékokból. A gyermekek egyre töpörödnek, végül különböző pózban elterülnek a földön. Majd a játék folytatódik, ebből a helyzetből „fújja” fel őket egy gyermek lassan. Emelkedniük csak úgy lehet, ahogy a levegőfújást hallják.

2. Növekedést játszunk el. Ehhez előbb magokat csíráztattunk, megfigyeltük a fejlődés különböző szakaszait. A megduzzadt mag, szétpattant héj, gyökérceresztés, levél, szár kialakulása...

3. Azt játszuk, hogy üres zsákok vagyunk... Fekszünk a földön, én egy varázslótól kapott lapáttal megtöltitek benneteket egyszerűen. Ti csak úgy emelkedhettek, ahogy én lapátolom belétek a kukoricát... a végén minden „zsákok” bekötök. Ám jön egy kis eger, és kirágja a zsákokat, a kukorica lassan kifolyik belőle...

III. KONCENTRÁCIÓS GYAKORLATOK

A tevékenység alapja a koncentráció. Sem szellemi, sem fizikai tevékenység nem képzelhető el koncentráció nélkül.

1. Mozgáskoncentráció gyakorlatok:

– Dobjatok el egy követ, fadarabot, diszkozst, gerelyt, döglött egeret, gilisztát, súlygolyót!

– Emeljétek fel a földről tollpíhét, terméskövet, tizkilós zsákokat, vízzel teli vödört...!

– Képzeltbeli labdát dobunk, léggömböt, teniszszöveget. Én közben úgy teszek, mintha fotóznék. Amikor kattintok, a gyermekek belemerednek a mozdulatba. A következő kattintásnál folytatódik a mimes játék.

– Mimetikusan járunk síma aszfalton, jeges úton, lábszárig érő sárban, hóban. Meztőláb forró homokban, fűben, tarlón, talpfán, keskeny pallón, bokáig, derékig érő vízben... Ezeket a gyakorlatokat később történetekkel kötöttük össze.

– A feladatokat megsúgom a játékosoknak (eltolni az útból egy kerékpárt, talicskát, babakocsit, szánkót, lerobbant Trabantot...). A többiek feladata, hogy a mozgásból találják ki a feladatot. A siker a szereplő számára az lesz, ha társai felismerik elképzelését.

Szoborjáték:

A játék lehet egyéni és kiscsoportos is. A kiscsoportos esetében az alkotás a közös, összehangolt munka eredménye. Egyéni játék esetén az alkotó fantázia kiélhetésének remek lehetősége. Mindkét esetben koncentrációt, reprodukív képességet, figyelmet igényel.

A feladatokat kezdetben én adtam, később a vezetést átvették a gyerekek (fájdalom, merengés, hősiesség, elhagyottság, öröm szobrát).

A gyermekek utasítás nélkül is eljátszhatják a játékot, ilyenkor a csoport többi tagjának kell kitalálni, mit akar kifejezni a „szobrász”?

A jól sikerült „szobrot” később másolni, továbbfejleszteni lehet.

2. Látáskoncentráló gyakorlatok:

– A gyermekek mondják el, mi zöld, piros, fehér, fekete, barna a teremben, a természetben, Évszakokat határozozanak meg, rájuk jellemző színek felsorolásával (pl.: TÉL = fekete, fehér, szürke, vakító fehér, kékeszürke...).

– A csoportból kiválasztunk ötször két gyermeket. Az első pár rövid megbeszélés után egy mozgássort (pl.: csirkeetetés, gyümölcszedés...). Ezt el is játsszák a második párnak. A többi pár a folyosón tartózkodik. A második a mozgássorból lejátssza a harmadik párnak, amit vélt, vagy megjegyzett a történetből, és így tovább...

A játék során beszéd nincs. Végül az utolsó pártól kezdve felgöngyöljük az eseményeket, ki mit észlelt, mit vett ki a mozgásból. És itt derül fény arra, hogy az első párnak mi is volt a szándéka. Ha a játék ügyes, az eredeti szándék a végén is megmarad. Ha nem, vagy ha a mozdulatot a következő pár rosszul értelmezi, mulatságos, elferdített történet kerekedik.

3. Hangzást felismerő gyakorlatok:

– **Csendhallgatás.** A gyermekek a padlón vagy a padban, padra borulva fekszenek, becsukott szemmel. Egy meghatározott ideig mindenki csendben marad. Jelre kinyitja a szemét mindenki, és elmondja, mit hallott.

Többszöri gyakorlás után hallásuk úgy kifinomult, hogy az utcán elhaladó mezőgazdasági járműveket motorhangról gyártmány szerint megnevezték. De meghallották a légyzümögést, a folyosói lépeket, madárfüttyöt. Ezeket a gyakorlatokat szabadban, határban, erdőben is játszottuk nagy élvezettel.

– Magnószalagra felvettem az otthon, a baromfiudvar, a tsz gépcsoportjának, az utca zajának, az erdő, a természet (vihar, ézengés...) hangját.

A gyermekeket négy csoportra osztottam, és a felismerések számát, helyességét pontoztuk. Majd cseréltük a feladatokat, és így is értékeltünk.

– Asztalon, padon ujjaimmal kopogtam egyenletes ritmusban, majd különböző váltakozó ritmusban, a hangerőn is változtatva. A gyermekek feladata az volt, hogy a hallott zörejéből próbálják megtalálni, ki „járkálhatott”, mi történhetett „járás” közben? (Kisgyerek lépése, futása, öregember, katoná, ló megbodlás járás közben...)

– Egyenlő létszámú, két csoportra osztottam a gyermekeket. A két csoport egymással szemben egysoros vonalban állt. Az egyik sor a „kukta”, a másik a „bukta” volt. Mesét kezdtem mondani. Feladatuk az volt, hogy ha meghallják nevüket (kukta-bukta), meg kell hajolniuk. Aki elvettette, vagy nem hajolt meg neve hallatán, kiesett a játékból. Győztes az a csapat lett, amelyiknek több játékos maradt a játék végére.

IV. ÉRZÉKELŐ GYAKORLATOK

Különösen kedveltük valamennyien ezeket a gyakorlatokat. Az ingerszegénység kiküszöbölésének legjobb lehetőségeit hordozzák magukban. A játékok során az étellel kerültek szoros kapcsolatba, befogadóképességük, karakter- és jellemalkotó készségük egyre fejlődött. A bizalmatlanság, a félelem, a magányosság leküzdésére a másikba vetett hit, bizalom kialakításában segítettek az ún. „vak”-gyakorlatok.

1. Térérzékelő gyakorlatok:

– A gyermekek párt keresnek. A párok egyik tagja becsukja a szemét, a másik belékarol, és vezeti, irányítja, ha esetleg veszélyhelyzetbe kerülne. Majd szerepet cserélnek, és a végén megbeszéljük, ki mit érzett, élt át a séta során. Mi volt a terve a vezetőnek, és mit érzett a vezetett? Ez a játék szabadban, teremben egyaránt játszható, ha sikerült kialakítanunk a gyermekben a másik iránt érzett felelősséget.

– A játékos szemét bekötjük, kezébe valamilyen tárgyat adunk. Feladata az, hogy azonnal mondja el mindazt, ami a tapintás alapján eszébe jut, amit gondol róla.

2. Tapintó, szag- és ízérzékelő gyakorlat:

Eljátsszunk, hogyan fogjuk meg a kiskutyát, egeret, gilisztát, sündiszót. Miként fogunk meg tiszta száraz vagy vizes rongyot. Hogy csepegtetünk szemünkbe gyógyszert, veszünk be kanalas orvosságot, tablettát.

A tapintó gyakorlatokhoz az eszközöket közösen készítettük. Gyufás dobozokat vontunk be szörmével, posztóval, plüssel, különböző tapintású, érdességű textiliával, bőrrrel, műbőrrrel.

Érzékeléssel dörzspapírt, itatóst, szalvétapapírt, indigót, pauszpapírt, kartont válogattunk szét. De gyümölcsöket, hagymát, paprikát is felismertünk tapintás útján.

Othronról különböző szagról, illatról felismerhető élelmiszereket, fűszereket (ecet, kakaó, paprika, bors, hagyma, mustár, torma, zeller, füstölt kolbász, vanília, petrezselyem...) hoztak a gyermekek.

A játékos szemét bekötöttük, és addig játszhatott, amíg felismerte, hiba nélkül meg tudta nevezni az anyagokat. De játszottuk úgy is, hogy tizből mennyit tud felismerni, megnevezni.

Az ízérzékeléshez is otthonról hozták a gyermekek az anyagokat. Így az izskálál változatos sorát kóstolgathattuk. (Pl.: datolya, mazsola, dió, befőtt, kandírozott gyümölcsök...)

V. SZÖVEGES RITMUSJÁTÉK

Kiszámolókat, mondókákat tanultunk. Körbeálltunk, és egy kiválasztott mondókát többféle indulattal (mérgesen, megadóan, dacosan, vidáman, kétségbeesve, lázadóan, szomorúan, elfojtottan) mondtunk el. Először csoportosan, majd két-három gyermek, végül egyenként végeztük a gyakorlatot, a játékot.

A gyermekek hamar észrevették, hogy érzelmekkel és indulatokkal ritmusváltás, hangerő, hanglejtés és a lényegi kiemelés is együtt jár.

A játékot úgy tettük később személyessé, hogy ilyen utasításokat adtam: dörgáld meg, súgd a fülebe, pletykáld el, olvasd a fejére! Kiabáld az utca végéről, mondd a túloldalról, mondd be-rekedt, fájós torokkald!

Legtöbb gyermekversünk skandalizáló, ritmikus. Ezeket ritmusképletekkel, ritmuszenekarral kísértük. Egy-egy verset köregrafáltunk (Nemes Nagy Ágnes: Ugróiskola, Weöres S.: Kocsi és vonat). Megismerkedtünk több Weöres-versessel, de elemeztük, jót derültünk Timár György: Ha a világ vörös lenne című paródiáján.

VI. MÍMES IMPROVIZATÍV HELYZETGYAKORLATOK

Itt már helyzeteket játszottunk el, nemcsak megyünk, hanem szomorúan, vidáman megyünk.

Először nagycsoportos gyakorlatokat játszottunk.

Hősesben, napsütésben gyalogolunk. A feladat nehezebb volt, amikor megkötöttük, hogy hősesben.

- Gyalogolunk a határban, viharos szél kerekedik, széllel szemben haladunk, hátszelet kapunk, ködben, szürkületben, éjjel jártunk, esetleg elfáradt társunkat cipeljük. Hátizsákkal fáradtan bal-lágunk.

- Kedvelt kiscsoportos helyzetgyakorlat volt, amikor mezőgazdasági munkát végeztek (ásás, ve-tés, kaszálás... ezeket továbbfejlesztve is játszottuk. Kaszálás hűvös reggel, ugyanez a munka tünde napsütésben. Krumpliszedés szeptemberi melegben, és az első fagyos napon. Ásás szemtelő csőben, tikkasztó hőségben, őszi hűvös szélben.

- Annyi szélet papírt készítünk, ahány gyermekkel játszunk. Öt papírszeletre különféle foglal-kozások nevét írtam: orvos, elárúsító, tanító, asztalos, portás (a foglalkozások kiválasztásánál ügyel-tem arra, hogy csak a környezetükben jól megfigyelhető szerepeljenek a kezdeti időszakokban). Később feladatokat adtam az anyaggyűjtésre, megfigyelésre, és így lassan bővült az eljátszhatók sora (vonatkalauz, zenész, kocsi, forgalomirányító rendőr). A többi papírszelet üres maradt. Min-denki kihűzött egy lapot, és megcenzte. Akinél az 1-es szerepelt, szó nélkül utánozni kezdte a maga mesterségét. Aki rájött, kivel áll szemben, bekapcsolódott, és társként alkalmazkodott a játékhoz. Rövidesen belépett a 2-es számú, és így tovább.

Egyéni játékre épülő helyzetgyakorlat:

- Papírzacsókából maszkokat, álarokokat készítettünk. A gyermekek egyenként léptek elő masz-kuiban, mindenki maszkjának karaktere szerint mozgott, cselekedett. Később a hasonló karakterűek csoportot alkottak, és különböző kis jeleneteket játszottak el.

- Eljátszottuk a felkeléstől az iskolába érkezés történetét. Itt ők játszottak, megszólalni csak én szólalhattam meg, egy-egy pedagógiai célatól megjegyzéssel. (Pl.: fészülködni, fogat mosni nem szok-tál?) Ez a játék a gyermekektől koncentrációt, rendszerezést, a reprodukálás magas fokát igényelte. Ha esetleg valami kimaradt, vagy más, nem ilyen sorrendben készült el, annak újra kellett játszania az eseményt.

- Almát, szőlőt, körtét, dinnyét, kukoricát, napraforgót, répát ettünk mimetikusan. Forró teát ittunk, keserű gyógyszert ettünk. Játszottunk léggömbbel, ami hirtelen kipukkadt. Tübe cernát fűz-tünk, és közben véletlenül megszúrtuk az ujjunkat. Napoztunk, és egy légy folyton ránk szállt. Ruhát mostunk, teregettünk! Csomagot cipeltünk, aminek leszakadt a füle. Szőget vertünk a falba, és véletlenül rácsaptunk az ujjunkra. Megtanultuk, hogy a gesztusoknak jelentéstartalma van. Intés-sel hívni, küldeni, elutasítani, elnézést kérni is lehet. Megbeszéltük, hogy esetleges más kultúrák, más népek esetében a számunkra természetes jelek más tartalommal bírnak. (Pl.: a Balkánon az igen fejrázást, a bólintás nemet jelent.)

Kipróbáltuk, hogy arcminimikával mi mindent tudunk kifejezni.

- Kedvelt játékunk volt a „mi lehetne, ha más anyagból lenne, kisebb lenne, nagyobb lenne? Mire lehetne használni?”

Itt ismét a gyermekek gyűjtötték a játékhoz szükséges tárgyakat. Így lett a játék során a résztaszúró vivórostély, kalap; a ceruza gerely, cölöp, szög, dárdá; az esernyő szökökút, cjtőernyő,

virág; a partvis gerely, ásó, gereblye; a teniszütő szűrő, legyező, palacsintaütő, gitár; a gyufás doboz radír, szappan, tükör . . . stb. Kikötés csak annyi volt, hogy minden lehet; mindennek lehet használni, csak annak nem, ami a tényleges rendeltetése.

— A gyermekeket két csoportra osztottam. A feladat ellentétes szópárok keresése volt. Ezt úgy is játszottuk, hogy én mondtam a szópár felét, ők pedig a másik felét,

pl.: vékony—vastag, éles—tompá, keskeny—széles.

Szinonim szavakat kerestünk a jár, eszik, lusta, nevet . . . szavak mellé. Itt érdekes volt, hogy a helyi tájszavak is előkerültek.

Utánjátszást is több alkalommal végeztünk. Ezekre akkor került sor, amikor a gyermekek között vita, veszekedés, nézeteltérés, félreértés keletkezett. Ugyancsak ilyen visszajátszást végeztünk, ha otthon, iskolában vélt vagy valós sérelem érte őket. Az újrjátszás során, az ellentétek jobban kiéleződtek. Így lehetővé vált számukra, hogy kimondják, amit a valóságban, félelemből, számításból nem mertek megtenni.

Így a felgyülemlett haragot kijátszották, megkönnyebbültek, egyesek ráébredtek rossz-szókásukra, alaptalan sértődékenységükre.

Kedves előfizetőnk!

Abban a reményben, hogy a jövőben is folyóiratunk olvasója marad, tisztelettel kérjük, hogy az 1986. évi előfizetési díjat (100,— Ft) befizetni szíveskedjék az alábbi számlára: OTP körzeti fiókja Szeged, Aradi vértanúk tere 280—98 029—666. sz. Jövőárandó a Módszertani Közlemények 393. sz. számlájára.